

מבוא

א. כללי

ב. ממצאים עיקריים

ג. מקורות הנתונים, הסברים והגדרות

א. כללי

בפרסום זה מובאים נתונים על גני הילדים בישראל, ציבוריים ופרטיים, בשנת הלימודים תשס"ה (2004/05). הנתונים על הגנים שבפיקוח משרד החינוך ועל מעונות היום מבוססים על קבצים מינהליים (של משרד החינוך, של משרד התמ"ת ושל משרד הרווחה), ואילו הנתונים על הגנים הפרטיים מבוססים על סקרים שנתיים שעורכת הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, בהזמנת משרד החינוך.

בפרסום יפורטו סוגי גני הילדים הציבוריים והפרטיים, לפי מגזר ופיקוח, ויוצגו פרטים על אוכלוסיית הילדים בגיל 0-6 בגנים אלה. כמו כן תיבחן השפעת ההנחות בשכר הלימוד על שיעורי הלמידה בגנים שבפיקוח משרד החינוך.

ב. ממצאים עיקריים

בשנת הלימודים תשס"ה ביקרו בגני הילדים 468,032 ילדים בגיל 0-6, מהם 344,922 ילדים בגיל 3-6 בגנים שבפיקוח משרד החינוך, 72,788 ילדים בגיל 0-6 במעונות היום ובמשפחתונים שבפיקוח משרד התמ"ת, 12,557 ילדים בגיל 0-6 במעונות היום ובמשפחתונים שבפיקוח משרד הרווחה ו-37,765 ילדים בגיל 0-5 בגנים פרטיים.

בשנת תשס"ה היה שיעור הלמידה בקרב ילדים בגיל 0-6, בכל סוגי הגנים, 491 לכל אלף ילדים. בגיל 3-6 היה שיעור הלמידה 813 תלמידים לכל אלף ילדים, מהם 634 תלמידים בגנים שבפיקוח משרד החינוך.

הבסיס לחישוב שיעורי הלמידה של ילדים בגיל 0-6 בכל גני הילדים (כולל מזרח ירושלים) הוא על-פי אומדני אוכלוסייה לסוף שנת 2004.

הרוב המוחלט של הילדים בגיל 6 לומד בבתי הספר היסודיים, על כן שיעור הלמידה בגנים בגיל זה יורד באופן משמעותי.

לוח א.- ילדים בגיל 0-6 בכל סוגי גני הילדים, תשס"ה (כולל מזרח ירושלים)

גיל	מספר ילדים בקבוצת גיל			מספר ילדים בגנים			שיעור הלמידה (לאלף)		
	ערבים	יהודים ואחרים	סך הכל	ערבי	חינוך עברי	סך הכל	חינוך עברי	חינוך ערבי	סך הכל
סך הכל	281,486	691,960	973,446	94,283	373,749	468,032	481	540	335
0	39,258	104,458	143,716	609	10,588	11,197	78	101	16
1	41,429	104,081	145,510	2,060	32,547	34,607	238	313	50
2	40,958	99,525	140,483	3,079	44,180	47,259	336	444	75
3	40,975	96,692	137,667	25,917	85,997	111,914	813	889	633
4	40,589	97,375	137,964	27,550	91,579	119,129	863	940	679
5	39,555	95,045	134,600	33,617	92,622	126,239	938	975	850
6	38,722	94,784	133,506	1,451	16,236	17,687	132	171	37

בשנת תשס"ה ביקרו בגני הילדים בחינוך העברי 373,749 ילדים, מהם 259,846 בגנים שבפיקוח משרד החינוך, 69,700 במעונות היום והמשפחתונים שבפיקוח משרד התמ"ת, 9,436 ילדים במעונות היום והמשפחתונים שבפיקוח משרד הרווחה ו-34,767 בגנים הפרטיים.

בגני הילדים בחינוך הערבי ביקרו 94,283 ילדים, מהם 85,076 בגנים שבפיקוח משרד החינוך, 3,088 במעונות היום ובמשפחתונים שבפיקוח משרד התמ"ת, 3,121 במעונות היום ובמשפחתונים שבפיקוח משרד הרווחה ו-2,998 בגנים הפרטיים.

לוח ב.- ממוצע ילדים ליחידות עבודה(1) בגנים שבפיקוח משרד החינוך, לפי מחוז, מגזר ופיקוח, תשס"ה

ממוצע ילדים ליחידות עבודה				מחוז
חינוך ערבי	חינוך עברי		סך הכל	
	ממלכתי-דתי	ממלכתי		
29.4	22.3	22.7	23.9	סך כולל
27.0	20.9	20.3	21.1	ירושלים
29.3	19.6	20.3	24.4	הצפון
28.9	22.8	23.1	24.8	חיפה
28.0	23.7	23.4	23.8	המרכז
31.9	23.6	24.0	24.0	תל אביב
31.2	22.5	22.7	24.3	הדרום
-	22.4	22.1	22.3	אזורי יהודה והשומרון
-	21.6	20.6	21.4	חבל עזה

(1) שווה ערך משרות מלאות (יחידת עבודה) – מכסת השעות המהווה משרה מלאה בחינוך הקדם-יסודי היא 30 שעות בשבוע.

ממוצע הילדים ליחידת עבודה בגנים הרשמיים של משרד החינוך (לא כולל גנים מוכרים שאינם רשמיים) עמד על 23.9, מהם 22.5 בחינוך העברי לעומת 29.4 בחינוך הערבי.

גנים שבפיקוח משרד החינוך

הגנים שבפיקוח משרד החינוך מיועדים לילדים בגיל 3-6.

בחינוך העברי, בשנת תשס"ה, ביקרו בגנים שבפיקוח הממלכתי 126,740 ילדים ב-4,658 גנים, בגנים שבפיקוח הממלכתי-דתי - 51,449 ילדים ב-1,882 גנים ובגנים שבפיקוח החרדי - 80,816 ילדים ב-2,007 גנים.

בחינוך הערבי ביקרו 85,076 ילדים ב-2,576 גנים.

שיעורי הלמידה ושכר הלימוד בגנים שבפיקוח משרד החינוך

בשנים תשנ"ח עד תשס"ה חלה עלייה של פי 2.6 בשיעורי הלמידה בגיל 3 בחינוך הערבי (לוח ג). את העלייה בשיעורי הלמידה ניתן ליחס, בין השאר, ל"צו לימוד חובה, התשנ"ט – 1999". באמצעות הצו מעניק משרד החינוך פטור, מלא או חלקי, מתשלום שכר לימוד בגנים לגיל 3-4 (גני טרום-חובה וחובה) במקרים הבאים:

שיקום שכונות, יישובי קו העימות, יישובי עדיפות לאומית א, יישובים באשכול 1 ו-2¹ (שאוכלוסייתם מוגדרת כבעלת רמה חברתית-כלכלית נמוכה ביותר, כשהמדרג הוא בין 1 ל-10), שבעת היישובים (בית שמש, עפולה, עכו, מגדל העמק, נצרת עילית, קריית גת וכרמיאל) וילדי החינוך המיוחד המשובצים בגני חינוך מיוחד.

1 על פי "אפיון הרשויות המקומיות וסיווגן לפי הרמה החברתית-כלכלית של האוכלוסייה 2001", פרסום 1222, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, ירושלים, תשס"ד - 2004.

לוח ג- ילדים בגיל 3 באוכלוסייה ובגנים שבפיקוח משרד החינוך, לפי שנת לימודים ומגזר

שנת לימודים	חינוך עברי			חינוך עברי		
	שיעור הלמידה (לא לפי) בגנים שבפיקוח משרד החינוך	סך הכל ילדים באוכלוסייה	סך הכל ילדים	שיעור הלמידה (לא לפי) בגנים שבפיקוח משרד החינוך	סך הכל ילדים באוכלוסייה	סך הכל ילדים
תשנ"ח	214	7,056	32,950	655	55,456	84,726
תשנ"ט	204	7,288	35,652	685	58,728	85,782
תש"ס(1)	321	11,343	35,349	615	54,830	89,163
תשס"א	445	16,094	36,196	711	65,211	91,703
תשס"ב	420	16,223	38,662	627	59,098	94,218
תשס"ג	517	19,971	38,658	672	63,659	94,703
תשס"ד(2)	560	22,688	40,488	686	66,632	97,109
תשס"ה(2)	575	23,552	40,975	666	64,421	96,692

(1) בתש"ס התקבל הקובץ במועד שונה משאר הקבצים.

(2) שינוי בשיטת עיבוד הנתונים – ראה מקורות הנתונים, הסברים והגדרות.

כדי לבחון אם לתנאי הרביעי לקבלת פטור משכר הלימוד (ישובים באשכול 1 ו-2) יש חלק בעליית שיעורי הלמידה בחינוך הערבי נבדקו השיעורים בחמש נקודות זמן: תשנ"ח, תשנ"ט, תש"ס, תשס"ב ותשס"ד, בניכוי הערים המעורבות¹ (לוח ד).

הישובים חולקו לשתי קבוצות: יישובים באשכול 1-2 ויישובים באשכול 3-6. יש לציין כי האשכול הגבוה ביותר בקרב יישובים ערביים, בניכוי הערים המעורבות, הוא 6 (מתוך 10), ובהכללת הערים המעורבות הוא 8².

לוח ד- השוואת שיעורי הלמידה בגנים שבפיקוח משרד החינוך בגיל 3 בחינוך הערבי, ביישובים באשכול 1-2 ובאשכול 3-6, לפי שנת לימודים

שנת לימודים	אשכול 2-1	אשכול 6-3
	שיעור הלמידה	שיעור הלמידה
תשנ"ח	333	367
תשנ"ט	274	360
תש"ס	562	486
תשס"ב	667	529
תשס"ד	823	576
תשס"ה	891	543

1 ירושלים, תל אביב-יפו, חיפה, לוד, עכו, נצרת עילית, רמלה ומעלות-תרשיחא.

2 דירוג הערים המעורבות בסדר יורד, מגבוה לנמוך: תל אביב-יפו - 8, חיפה - 7, נצרת עילית - 5, ירושלים - 4, מעלות-תרשיחא - 4, לוד - 4, רמלה - 4 ועכו - 4.

הגידול הרב ביותר בשיעור הלמידה חל בין השנים תשנ"ט לתש"ס, כאשר אחוז השינוי הגבוה ביותר הוא בקרב היישובים באשכול 2-1 - 105.1%, לעומת 35.0% ביישובים באשכול 3-6.

לוח ה- ילדים בגנים שבפיקוח משרד החינוך בגיל 3-6 בכלל הארץ ובערים מעורבות(1), לפי מגזר, תשס"ה

ממוצע ילדים בגן	גנים שבפיקוח משרד החינוך	ילדים בגנים שבפיקוח משרד החינוך	סך הכל ילדים ביישוב	מגזר	
31	10,962	339,624	543,737	סך הכל	כלל הארץ
30	8,537	258,524	379,141	עברי	
33	2,425	81,100	154,945	ערבי	
					מזה:
34	872	29,639	67,696	סך הכל	ירושלים
34	750	25,426	38,763	עברי	
35	122	4,213	28,933	ערבי	
30	355	10,663	17,807	סך הכל	תל אביב - יפו
30	335	9,965	16,187	עברי	
35	20	696	1,620	ערבי	
32	250	7,965	12,906	סך הכל	חיפה
30	225	6,683	10,968	עברי	
51	25	1,182	1,938	ערבי	
30	131	3,978	5,892	סך הכל	לוד
29	98	2,797	3,640	עברי	
36	33	1,181	2,252	ערבי	
34	105	3,559	4,963	סך הכל	רמלה
32	84	2,665	3,240	עברי	
43	21	894	1,723	ערבי	
30	69	2,093	3,005	סך הכל	עכו
29	46	1,339	1,796	עברי	
33	23	754	1,209	ערבי	
28	56	1,571	2,414	סך הכל	נצרת עילית
28	53	1,472	1,887	עברי	
33	3	99	527	ערבי	
31	34	1,045	1,410	סך הכל	מעלות-תרשיחא
29	26	760	991	עברי	
36	8	285	419	ערבי	

(1) בערים מעורבות ייתכן מעבר ילדים בין גנים, מן החינוך הערבי לחינוך העברי.

ג. מקורות הנתונים, הסברים והגדרות

נתוני "סקר ילדים בגני ילדים ובמעונות יום" מבוססים על שלושה מקורות, כמתואר להלן. בשל הבדלים בהגדרות המשתנים במקורות השונים יפורטו אלה בכל קובץ בנפרד.

הגדרות הנוגעות לכלל הגנים:

גנים ציבוריים - כוללים את הגנים שבפיקוח משרד החינוך, את מעונות היום והמשפחתונים שבפיקוח משרד התמ"ת ואת מעונות היום והמשפחתונים שבפיקוח משרד הרווחה.

שיעורי הלמידה - מתייחסים לילדים בגיל 0-6 המבקרים בגני ילדים, מתוך אומדני אוכלוסייה לסוף שנת 2004. בלוח א במבוא כוללים הנתונים את ילדי מזרח ירושלים, ובלוח 1 – אינם כוללים את ילדי מזרח ירושלים.

גנים שבפיקוח משרד החינוך

החינוך הרשמי - מוסדות חינוך שבעלות המדינה או בבעלות הרשות המקומית אשר פורסמו ברשומות של משרד החינוך כבתי ספר רשמיים. במוסדות חינוך רשמיים ניתן חינוך ממלכתי וממלכתי-דתי. החינוך הרשמי מתייחס בעיקר לחינוך היסודי ולחטיבות הביניים.

החינוך המוכר שאינו רשמי - כל מוסד חינוך שאינו נכלל בהגדרה של מוסד חינוך רשמי ופורסם ברשומות של משרד החינוך כמוסד שאינו רשמי.

מגזר - נקבע על-פי שפת ההוראה בגני טרום-חובה וחובה שבפיקוח משרד החינוך.

יחידות עבודה - מכסת השעות המהווה משרה מלאה בחינוך הקדם-יסודי היא 30 שעות בשבוע.

מעונות היום והמשפחתונים שבפיקוח משרד התמ"ת

מגזר – נקבע על-פי לאום הילד כפי שדווח בקובץ מעונות של משרד התמ"ת.

מעונות היום והמשפחתונים שבפיקוח משרד הרווחה

מגזר – נקבע על-פי השייכות לקבוצת האוכלוסייה לפי מרשם אוכלוסין לסוף שנת 2004. אין מידע לגבי שפת ההוראה במעונות אלה.

גנים פרטיים

מגזר – נקבע על-פי דת היישוב שבו ממוקם הגן.

הערכת הנתונים

גנים ציבוריים:

קובץ מינהלי של משרד החינוך – לגבי הגנים שבפיקוח משרד החינוך

בעיבודי תשס"ה, לעומת נתוני השנים הקודמות, חל שינוי בשיטת איסוף הנתונים. בעבר שימש קובץ אגרגטיבי של הגנים שבפיקוח משרד החינוך (רשומה לגן, ובה מספר ילדים בכל גן) כמקור לנתוני הסקר. החל בתשס"ד התקבלו נתוני פרט עבור ילדי הגנים כשברשומת הפרט הופיעו, בין היתר, שם וסמל הגן.

באמצעות קובץ נתוני הפרט אפשר היה לערוך הקבלה בין קובצי הגנים שבפיקוח משרד החינוך, קובצי מעונות היום והמשפחתונים שבפיקוח משרד התמ"ת וקובצי מעונות היום והמשפחתונים שבפיקוח משרד הרווחה, ולכלול את הילדים המופיעים ביותר מקובץ אחד רק בקובץ משרד החינוך.

יש לציין כי ההבדל בין סוגי הקבצים של משרד החינוך עלול להשפיע על מידת הכיסוי של גני הילדים, וכתוצאה מכך ייתכנו שינויים בממוצע הילדים בגן. זוהי, ככל הנראה, אחת הסיבות לעלייה בממוצע הילדים בגן בהשוואה לשנים קודמות.

ההקבלה בין הקבצים וניכוי הרשומות הכפולות גרמה לירידה בשיעורי הלמידה בקרב ילדי הגנים הציבוריים.

קובץ מינהלי של משרד התמ"ת – לגבי מעונות היום והמשפחתונים

הקובץ כולל נתוני פרט של ילדים בגיל 0-6. ניתוח הנתונים נעשה באמצעות אגרגציה של הילדים בגן, לפי סמל הגן.

יצוין כי חלק מן השינויים שחלו בשיעורי הלמידה בקרב ילדי מעונות היום נובעים מתיקון חישוב גיל הילדים בקובץ. בעבר חושב הגיל על-ידי הפחתת שנת הלידה מהשנה האזרחית שבה הסתיימה שנת הלימודים. החל בשנת תשס"ד הופחתה שנת הלידה מהשנה האזרחית שבה החלה שנת הלימודים. בעקבות התיקון חלה עלייה בגיל 0-2 וירידה בגיל 3 מעלה.

קובץ מינהלי של משרד הרווחה – לגבי מעונות היום והמשפחתונים

החל בשנת תשס"ה התקבל קובץ מינהלי ממשרד הרווחה ובו נתוני פרט על ילדים השוהים במעונות היום ובמשפחתונים שבפיקוחו. כך מתרחב המידע על כלל התלמידים הלומדים במסגרות הקדם-יסודיות ועל שיעורי הלמידה.

הקובץ כולל נתוני פרט של ילדים בגיל 1-6. ניתוח הנתונים נעשה באמצעות אגרגציה של הילדים במסגרת (מעון או משפחתון) לפי סמל מסגרת.

גנים פרטיים:

קובץ גנים פרטיים

הקובץ מבוסס על "סקר תלמידים בחינוך הקדם-יסודי, תשס"ה", הכולל ילדים בגיל 0-5. הסקר נערך על-ידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה בחודשים דצמבר 2004 עד אפריל 2005 בקרב גנות פרטיות. הסקר משקף את תמונת המצב בגנים הפרטיים בחודשים דצמבר 2004 - אפריל 2005.

יצוין כי המידע על הגנים הפרטיים הוא מידע חסר, כמפורט להלן:

מסגרת הסקר מורכבת מהגנים שבבעלות פרטית והנמצאים בפיקוח משרד החינוך לגיל 3-6, מגנים לגיל חינוך קדם-יסודי המקבלים הדרכה פדגוגית מן האגף לחינוך קדם-יסודי של משרד החינוך ומגנים החברים בארגון הגנים הפרטיים בישראל. בשנת תשס"ד הופסקה ההדרכה הפדגוגית, ולכן מתבססים הנתונים שבפרסום זה על מסגרת מן השנים שעברו.

היענות הגנים שאותרו: בשנת תשס"ה נשלחו שאלונים לכ-1,559 גנות, מתוכן ענו כ-605 גנות.

נתוני הגנים המשיבים תוקנו והותאמו להתפלגות כלל הגנים במסגרת הסקר לפי מחוז.